

*Панченко О.М.,
канд. екон. наук, доц. кафедри обліку і оподаткування,
Шелудько Д.В.,
Запорізький національний технічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. У сучасних умовах інноваційна діяльність є необхідним підґрунтям підвищення конкурентоспроможності та загальної ефективності підприємства. Інновації та інноваційна діяльність є необхідною складовою процесу забезпечення успішного, довготривалого та стійкого функціонування підприємства, однією з фундаментальних складових ефективної стратегії та важливим інструментом забезпечення конкурентних переваг [1, с.322]. Ефективне управління інноваційною діяльністю підприємства потребує створення та надійного функціонування обліково-аналітичного забезпечення, основу організації якого складає облікова політика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем організації та ведення обліку інноваційної діяльності на підприємстві займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені як: І.Волошин, В.Гик, Л.Гнилицька, Н. В. Гришко, О. Грицай, Н. Гуріна, Д. Дідух, В. Жук, О. В. Кантаєва, О. Ковальова, О. Левицька, Н.С. Ліба, І. Мельничук, Л. Перекрестова, А. Пилипенко, І. Садовська, Р. Сазонов, Л. Шатковська, В.Чиж, Є. Яламова та інші.

Аналіз вивчених джерел засвідчує, що питання формування облікової політики в частині інноваційної діяльності підприємства залишається недостатньо розкритим, тобто потребує подальших наукових розвідок.

Постановка завдання. Метою статті є розробка науково - обґрунтованих пропозицій щодо формування облікової політики в частині інноваційної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нормативне визначення поняття «облікова політика» наведено у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», згідно з яким облікова політика – це

сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності [2].

На підставі фінансової звітності зовнішні користувачі приймають управлінські рішення. Зважаючи на це, ці принципи, методи та процедури, облікової політики підлягають обов'язковому розкриттю у Примітках до річної фінансової звітності. Але зміст облікової політики не обмежується певним обов'язковим колом завдань стосовно формування статей фінансової звітності.

Облікова політика – це один з ключових інструментів забезпечення обліковою інформацією всього управлінського процесу, а не лише питань складання фінансової звітності, вона охоплює всю систему обліку на підприємстві включно з організаційно-управлінськими та податковими обліковими аспектами.

Сформована облікова політика є відображенням ідеології економіки підприємства на поточний рік, його обліковою конституцією, яка передбачає права і обов'язки системи обліку з приводу формування інформаційних ресурсів для менеджерів [3, с. 10].

Облікова політика є невід'ємною частиною цілісної системи бухгалтерського обліку підприємства, який функціонально поділяють на фінансовий та управлінський (внутрішньогосподарський) облік. Облікова політика є методологічними рамками, якими має бути підпорядковано ведення всього облікового процесу від стосовно всіх видів діяльності підприємства, в тому числі і інноваційної.

Слід зазначити, що у національному законодавстві відсутні нормативно затверджені методичні рекомендації щодо організації та ведення обліку інноваційної діяльності. Виходячи з цього, спочатку стисло розглянемо об'єкти обліку інноваційної діяльності з метою визначення їх характеристик, які мають бути взяті за основу при формуванні облікової політики підприємства.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» «інноваційна діяльність» це — діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та [4].

Інноваційна діяльність підприємства характеризується отриманими результатами і понесеними витратами, які мають кількісну та фінансову оцінку. Нововведенням притаманні не тільки матеріально-речовинні, а й інформаційно-інтелектуальні прояви, з якими споріднені наукоємність та унікальність інновацій [5].

Отже, інноваційна діяльність — це складна сукупність різноманітних специфічних господарських процесів, пов'язаних зі створенням, використанням та комерціалізацією наукових досліджень і розробок на підприємстві, відокремлена від інших видів діяльності за певними ознаками, обумовленими феноменом інновації. Отже, організація та ведення обліку інноваційної діяльності, зокрема, формування облікової політики, має здійснюватися з урахуванням цих особливостей .

В економічній літературі наводиться безліч визначень інновацій, які характеризують різні сторони цього складного та багатогранного явища. У сучасному загальному розумінні «інновація» — це об'єкти впровадження чи процес, що веде до появи чогось нового — новації.

Інновація як явище не є чимось гомогенним за економічною природою та рівнозначним у плані корисності свого впровадження. Інновації відрізняються між собою за кількісними і якісними параметрами. Інноваціями можуть виступати як фундаментальні прориви, здобутки прикладної науки, так і створення примітивного приладу, який на певному технологічному етапі підвищує ефективність виробництва.

Разом з тим, можна визначити наступні загальні ознаки інновації:

- по-перше, це ідея, продукт, технологія тощо, які є новими, невідомими до цього часу, тобто інновація має таку ознаку, як новизна;
- по-друге, це те, що сприяє якісному розвитку промислового підприємства, сприяє підвищенню його загальній конкурентоспроможності;
- по-третє – це те, що приносить прибуток, має комерційну цінність.

Вважаємо, що саме за цими ознаками можна відокремити на підприємстві сферу інноваційної діяльності від інших.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» [4] наведені наступні типи інновацій: технології, продукція, послуги, організаційно-технічні рішення (стосовно виробничої, адміністративної, комерційної, соціальної та інших сфер діяльності підприємства). У Міжнародному стандарті «Керівництво Осло. Рекомендації щодо збору та аналізу даних стосовно інновацій» [6] виділено чотири типи інновацій — продуктові, процесові, організаційні й маркетингові.

Отже, об'єктом бухгалтерського обліку інноваційної діяльності є не тільки створений інноваційний продукт у товарній формі, або у вигляді послуги, а й діяльність з його виробництва, організації впровадження та збуту.

Для формування облікової політики необхідно визначити об'єкти обліку інноваційної діяльності для відображення у звітності: активи; зобов'язання; капітал; доходи; витрати; фінансові результати. Також загальним об'єктом бухгалтерського обліку на підприємстві є господарська діяльність, тобто всі господарські процеси, які забезпечують рух майна і його джерел з метою отримання прибутку.

Влучною вважаємо думку Л. В. Перекрестової, яка констатує «інноваційна діяльність – частина операційної, інвестиційної і фінансової діяльності організації, пов'язана з розробкою, впровадженням, освоєнням і комерціалізацією нововведень (інновацій)» [7, с. 109].

Виходячи з наведеного розподілу об'єктів бухгалтерського обліку, сутності інноваційної діяльності, визначенню інноваційної діяльності та типів інновацій, наведених у нормативних документах об'єкти обліку інноваційної діяльності доцільно представити у наступному вигляді (табл. 1).

Таблиця 1 - Об'єкти обліку інноваційної діяльності

Вид об'єкту обліку	Об'єкт обліку інноваційної діяльності
Активи (господарські засоби)	<ul style="list-style-type: none"> – основні засоби, задіяні у виробництві інноваційних продуктів; – нематеріальні активи (нові знання та інтелектуальні продукти); – капітальні інвестиції на споруди й обладнання для виконання НДР, створення умов виробництва інноваційної продукції; – фінансові інвестиції в капітал інноваційних підприємств; – виробничі запаси та МШП для виробництва інноваційна продукція. – інноваційна товарна продукція.

Джерела утворення господарських засобів:	<ul style="list-style-type: none"> – власні кошти (прибуток, резерви, забезпечення); – цільове фінансування за рахунок коштів державного бюджету; – цільове фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів; – цільове фінансування за рахунок коштів венчурних фондів; – кошти вітчизняних інвесторів; – кошти іноземних інвесторів; – кредити та позики: – з них на пільгових умовах; – кошти з інших джерел.
Господарські процеси:	<ul style="list-style-type: none"> – фундаментальні дослідження; – прикладні дослідження; – розробка; – освоєння; – промислове виробництво інноваційної продукції; – маркетинг; – збут інноваційної продукції та послуг
Доходи	<ul style="list-style-type: none"> – доходи від реалізації інноваційної продукції (послуг); – доходи у вигляді дивідендів від участі в капіталі інноваційних підприємств; – доходи у вигляді роялті; – доходи від продажу ліценцій, торговельних марок, авторських прав тощо;
Витрати	<ul style="list-style-type: none"> – поточні витрати на дослідження та розробки; – поточні витрати операційної, пов'язані з виробництвом та збутом інноваційної продукції (послуг) ; – капітальні витрати на дослідження та розробки; – фінансові витрати;
Результати діяльності:	<ul style="list-style-type: none"> – прибуток – збиток – соціальний ефект

Як видно з таблиці 1, склад об'єктів обліку інноваційної діяльності багатомірний та розгалужений. Інноваційна діяльність повинна знаходити своє відображення в бухгалтерському обліку у всьому своєму різноманітті.

Облікова політика у частині інноваційної діяльності має включати організаційні, методичні та технічні аспекти обліку щодо матеріальних, трудових, фінансових ресурси, які забезпечують інноваційну діяльність, витрати на дослідження і розробки, на виробництво нової продукції, капітальні витрати, поточні витрати, кількісні та якісні параметри цієї продукції, доходи, фінансові результати (рис. 1).

Рисунок 1 – Завдання облікової політики у частині інноваційної діяльності підприємства

Джерело: авторська розробка

Обрання конкретних альтернатив серед облікових принципів, методів і процедур облікової політики частині інноваційної діяльності обумовлюється цілі та завдання управління стратегічним розвитком та конкурентоспроможністю підприємства.

Кожен об’єкт обліку інноваційної діяльності має бути відокремлений в обліку за допомогою такого облікового інструменту, як формування робочого плану рахунків. Робочий план рахунків у частині інноваційної діяльності має визначає загальну структуру інформації, що формується в системі

бухгалтерського обліку стосовно об'єктів обліку інноваційної діяльності, відповідно до особливостей функціонування підприємства.

Для удосконалення організації та ведення обліку інноваційної діяльності на підприємстві вважаємо за доцільно у робочому плані рахунків відокремлювати активи, пасиви, доходи, витрати та фінансові результати, пов'язані з інноваційною діяльністю стосовно розробки нових продуктів (послуг), удосконаленням вже існуючих продуктів, від інших видів діяльності, зокрема, виробництва типових (стандартних) видів продукції (послуг).

Вважаємо, що формування робочого плану рахунків у частині інноваційної діяльності має відбуватися на засадах відокремлення центрів відповідальності за витратами та доходами інноваційної діяльності від інших видів діяльності з урахуванням особливостей кожного окремого етапу інноваційного циклу від розробки ідеї до реалізації готового продукту.

Слід зазначити, що згідно з діючим законодавством інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція. Отже, крім збільшення аналітичної наповненості та гнучкості обліку інноваційної діяльності за допомогою впровадження спеціальних субрахунків сприятиме визначенню підприємства як інноваційного, у разі потреби.

Висновки з проведеного дослідження.

1. Облікова політика у частині інноваційної діяльності – це не просто сукупність принципів, методів та процедур з метою формування звітності. Вона є ключовим інструментом забезпечення обліковою інформацією всього управлінського процесу забезпечення стратегічного розвитку підприємства на інноваційних засадах.

2. Для формування облікової політики необхідно визначити об'єкти обліку інноваційної діяльності для відображення у звітності. Облікова політика у частині інноваційної діяльності має включати організаційні, методичні та

технічні аспекти фінансового, управлінського та податкового обліку всіх об'єктів інноваційної діяльності.

3. Для відокремлення в обліку активів, пасивів, доходів, витрат та фінансових результатів, пов'язаних з інноваційною діяльністю, від інших видів діяльності доцільно у робочому плані рахунків створювати спеціальні субрахунки відповідно до особливостей функціонування підприємства. Формування робочого плану рахунків у частині інноваційної діяльності має відбуватися на засадах відокремлення центрів відповідальності за витратами та доходами інноваційної діяльності з урахуванням особливостей кожного окремого етапу інноваційного циклу від розробки ідеї до реалізації готового продукту

Бібліографічний список

1. Смоленюк П. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств/ П.Смоленюк // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 332-336.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999р. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Пушкар, М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико- методологічні аспекти) [Текст] / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – 422 с.

4. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. №40-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

5. Маляревский Ю. Д. Проблема оценки информационно-интеллектуальных аспектов деятельности предприятий инновационного типа развития / Ю. Д. Маляревский, С. В. Лабунская, Н. В. Курган // Бизнес Информ. – 2007. – № 8. – С. 17–27.

6. Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. 3rd edition. A Joint Publication of OECD and Eurostat. OECD/EC, 2005

(Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям. 3-е изд., совместная публикация ОЭСР и Евростата / Пер. на рус. яз. — М.: ГУ «Центр исследований и статистики науки», 2006. — 192 с.).

7. Перекрестова Л. В. Раскрытие информации об инновационной деятельности организации в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности / Л. В. Перекрестова // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – Ростов-на-Дону, 2012. – № 1. Ч 2. – С. 107-109